

הבית ברחוב השומר 6. בהתאם לעקרונות האדריכלות ההוליסטית צילום: אביבה עין גיל

רשימות תל אביביות | אברהם בלבן

מבול קיצי בשוק הכרמל

מי כאלתרמן ידע להפוך את רעשי השוק למיתוס

פעם היו לשזיפים שמות: מטלי, אוגרזן, לרודה וסנטה רוזה, שרק שמו היה מעלה בפיד תחושת מתיקות נפלאה. היום שמות השזיפים נועדו רק לעיוורי צבעים: שזיף אדום, שזיף ירוק, שזיף סגול. גם מן השמות העיסיים שהיו בעבר לענבים, לאגסים ולמלונים נותרו סימונים לעיוורי צבעים. רק תפוחי העץ שומרים עדיין בגאווה על שמותיהם. אבל למי זה אכפת עכשיו בשוק הכרמל המתפוצץ הבוקר מרוב שמש ומרוב סוכר ודבש: אפרסק לבן – סוכר, ושזיף אדום – דבש, וענבים ירוקים – דבש, רק היום רק היום. עדימות עדימות של כל הפירות שהכרתי בילדותי בקיבוץ ועליהם נוספים מגשים גדולים של מנגו וליצי' ודובדבנים. רק היום רק היום.

על כוס תה ברחוב צרדי, שאליו נמלטתי עם שקיות הדבש-סוכר שלי, אני חושב לעצמי שיום כזה בריוק תיאר אתרמן הצעיר בשירי השוק הנפלאים שלו. מי כמוהו ידע להפוך את רעשי השוק התל אביבי, את ריחותיו ודחיותיו וקללותיו לשיר הלל לתל אביב, למיתוס. אני חושב על "שיר השוק", למשל. בשיר המוקדם הזה של אתרמן הכל מועצם, היפרבולי: "כל חילות הצבעים לטונסת העיר / הררי האסיף בוהב הצעיר". האור הרב ("הוהב הצעיר") מובע על ידי שפע של אימאז'ים הקשורים לאש ולגיזיה, והמשורר מסיים את הבית הראשון של השיר בקריאה, "שמים אדירים כמקהלה" התיאור המפתיע הזה, המשלב את חוש הראייה והשמיעה, מביע נפלא את הרושם המהמם של האור הקיצי שכמו מציף את חושי המשורר.

אתרמן היה באמצע שנות העשרים שלו כשכתב את השיר. לו היה בגילי המופלג היה מן הסתם ממהר, כמוני, לתפוס קצת צל בבית קפה ברחוב צרדי כדי להשקיט את רעשי השוק והשמים. ממקום מושבי אני בוחן את הרחוב הזה שאינו מוכר לי: רחוב השומר. בתים ישנים לצד מעט בתים משופצים. מספר 8 נראה כבית אקלקטי משוחזר. מספר 6 מעורר את סקרנותי: המרפסת הרחבת הפונות לרחוב נדמות לרגע כמרפסות באהאוסיות, אבל העין מגלה בהן מיד פרטים שאינם חלק מן הסגנון הבינלאומי: לכל מרפסת יש מעין בסיס רחב והיא מחולקת על ידי פס בטון בולט לשלושה חלקים, שבמרכז כל אחד מהם מעין קישוטי קטן. מעוינים אחרים נראים במרכז החזית בין שני טורי המרפסות ולאורך גג הבית, ולרגע הם מעוררים בי אסוציאציה למשרבייה המוכרת לי היטב מיפו (משרבייה היא מעין סככה המשמשת בפתחי מבנה, חלונות או דלתות, והיא אופיינית לאדריכלות המוסלמית). האם לכך התכוון המשורר? אין לי מושג. כך או כך, גם החלונות האנכיים הגדולים אינם בסגנון הבינלאומי. שרב או לא שרב, עם שקיות הפרי שבידי אני מתקרב לבית. על שלט קטן בצד הבית אני מגלה שם מוכרי הבית תוכנן על ידי גילי פורטוגלי.

פגשתי בשמה של פורטוגלי בתחילת השנה, כשהגעתי בדרך מקרה למרכז צוקר לקשיש ברחוב רש"י 48. המרכז מצא מאוד חן בעיני ופורטוגלי סיפרה לי אז שתכננה אותו על פי עקרונות האדריכלות ההוליסטית. את האדריכלות הזאת, שתאמה לאינטואיציות הראשוניות שלה, אימצה פורטוגלי לעצמה בעקבות המנטור שלה, האדריכל הבריטי כריסטופר אלכסנדר, העומד בראש המרכז למבנה סביבתי באוניברסיטת ברקלי. עכשיו בטלפון היא מסבירה כי הבית שמולי הוא הבית היחיד בכל המתחם הוותיק של נחלת בנימין שלא שופץ או שוחזר אלא נבנה כבית חדש. בהתאם לעקרונות האדריכלות ההוליסטית היה חשוב לה שהבית ישתלב היטב בסביבתו, שיהיה פתוח אליה במרפסות ובחלונות הגדולים ושיעניק ליושביו תחושה מרבית של בית. אשה צעירה מגיעה לבית ומקישה את קוד הכניסה. אני שואל אותה אם אוכל להיכנס לרגע להתרשם מן המבנה הפנימי של הבניין. היא שואלת מה לי ולבניין ואני מסביר לה במלים קצרות. ועכשיו יש לי לרגע מודיכת בניין רהוטה. היא מראה לי בגאווה כי בכניסה לקומה הראשונה לא נמצא מסדרון צד המוביל למעלית אלא לובי רחב ונאה. היא מספרת כי המבוא הזה, הקיים גם בכל שאר קומות הבית, משמש את הדיירים למסיבות יום הולדת ולאירועים אחרים. יש לי מלוא הכבוד לאדריכלות ההוליסטית, ובעיר כמו תל אביב, שרבים מבתיה מפגינים כוז גמור לסביבתם, היא נחוצה ביותר. ויחד עם זאת, הבית הפיסי הוא בסופו של דבר רק רכיב אחד ביצירת תחושה טובה של ביתיות. החדר הצריפי של הורי בקיבוץ, שהיה ביתי בעשר שנותי הראשונות, היה לי בית לכל דבר ועניין. פגשתי לפני שבוע אשה שגדלה באחת הדירות הסטנדרטיות של שיכון "מגורים א" (שיכון עובדי עיריית תל אביב בארלוזורוב), והיו לה רק מלים טובות לספר על ביתה השיכוני. מכל מקום, מדבריה של מדריכת הסיווד המקרית שלי עולה גאוות יחידה ברורה. העובדה שהמבוא שאנחנו עומדים בו נראה כמו חדש, אף כי חלפו כבר כ-15 שנים מאז הקמת הבניין, מעידה שהדיירים אכן אוהבים מאוד את ביתם ושומרים עליו נקי ומצוחצח. ב"יום השוק" שלו מתאר אלתרמן את השמש "האכזרית" המעפילה אל שיא ההר הכחול ואת העיר העומדת מסנוורת תחת "מבול" האור והחום. בא לנבי יש תחנה לכמה קווי אוטובוס המגיעים קרוב לביתי. אם יהיה לי מזל, אחד מן הקווים האלה ימשה אותי במהרה מן המבול הקיצי הזה.